

Jöjjetek

1957. május

10. évfolyam 3. szám.

Emigrációs kérdések

Semmi sem értetődik magától, számtalan kérdés merül fel egy menekült életében. Anyagi problémákkal kell megharcolnia, lelki konfliktusokat kell legyőznie, különösen az első időkben. Nehéz út vár rá és útközben sokszor a legjobb indulatú külföldi sem tud rajta segíteni; és mégis, mégha összeszorított fogakkal is, de vállalja ezt a sorsot az, aki nem kalandvágyból és nem a meggazdagodás reményében jött Nyugatra, hanem komoly lelkitusa után, tragikus események végzetes, közvetlen nyomására hagyta el hazáját.

E küzdelmekben segítheti a külföld pénzzel, ruhával, állással; minden menekült elér azonban nagyon hamar egy pontra, ahol a jóakarattal nem pótolja a sorsközösség, a teljes megértés, a magyar szó hiányát. Itt vár a munka, itt hárul komoly felelősség a már régebben Nyugatra menekült magyarokra. Tapasztalattal, a terep, a környezet és a nyelv ismeretével sokat segíthetnek; ez feladatuk, ez kötelességük. A legtöbben meg is tették ezt. A táborokban, olyan városokban, falvakban, ahova sok magyar érkezett, számos „régí” magyar minden szabad percét menekült honfitársai szolgálatába állította. Ez helyes és szép dolog, csak arra kell vigyázni, hogy a nyelvi kapcsolatokon kívül meg legyen a belső kapcsolat, a megértés is.

A „régí” és „új” menekültek közötti viszony emigráns életünknek egyik legfontosabb kérdése. Minden jóindulat ellenére sok apró veszély fenyegeti a jó viszonyt. A kezdeti ösztönös bizalmatlanságot csak növeli az a „régí” menekült, aki tapasztalatait nem baráti szóval, hanem „tanáros” oktató módon adja tovább. Egy-egy követelődző, vagy elkeseredett kiáltás az „újak” részéről pedig a „régí” magyart ijesztheti el — sajnos gyakran joggal —, mert ő már tudja, bőven tapasztalta, hogy nem otthon vagyunk, hogy vendégek vagyunk. És igaz, hogy van olyan ember, van olyan ország, aki és amely jó szokás szerint elkényezteti vendégét, de egyben szó nélkül elvárja tőle, hogy házának és országának iratlan és írott törvényeit betartsa.

A „régiek” közül sokan lélekben már messze szakadtak hazájuktól; azaz nem is annyira „szakadtak”, hanem inkább lelkileg abban a hazában maradtak, melyet kilenc, tizenkét vagy húsz évvel ezelőtt elhagytak. Elfelejtették, figyelmen kívül hagyták, hogy ilyen hazánincs és nem is lesz többé, akár örülünk ennek, akár sajnáljuk. A régi menekültek most újra rádőbbentek magyarságukra, a magyar tragédia felrázta őket, a beszélgetésekben, az új közös munkában felcsillanó magyar valóság megszegyenítette néha hiú álmaikat. Nemcsak a „régiek” segítettek tehát az „újak”-nak, ez a találkozás hasznos volt a „régieknek” is. A tanulság pedig ugyanaz mindkét csoport számára: hazánktól elszakadni még nem jelenti azt, hogy vidáman kergethetjük, babusgathatjuk ábrándjainkat, hanem éppen ellenkezőleg megköveteli tőlünk, hogy töretlenül éberséggel tanulmányozzuk az otthoni magyar életet, mert különben lemaradunk, lekésünk és véglegesen elszigetelődünk Don Quijote-szerű magyarságunkban. Multat ítélni, jövőt építeni több ezer kilométeres távolságból, kis padlás-szobában vagy piszkos kávéházban szép, de könnyű és aránylag hasztalan; a jelent vizsgálni még ha borzalmas is, mégha gyűlöljük is, nehéz, de hasznos munka. Milyen nagy-szerű és feledhetetlen élmény is volt azok számára, akik az elmúlt évek során nap mint nap figyelemmel kísérték a hazai eseményeket, hogy a beszélgetésekben tapasztalhatták: nincs szakadék, bizalmatlanság magyar és magyar között; egyet akart és együtt érzett minden igaz magyar tíz éven keresztül a vasfüggöny két oldalán.

Szépek az érzelmi kapcsolatok, szeretet és szenvedély gyakran képesek legyőzni a távolságot, de a tények ismeretének hiányában a legjobb indulat is félreértést szülhet, mert adott pillanatban nem találja meg a helyes szót, mert nem ismeri az új és változó magyar élet szenvedéseitől hol megzavart, hol megtisztult szótárát.

Ha már a régi és új menekültek viszonyáról

beszélünk, meg kell pendíteni az emigráció egységének a kérdését is. Szép volna minden magyart egységbe kovácsolni; ha józanok vagyunk, be kell azonban vallanunk, hogy ezt, akárcsak eddig, valószínűleg ezután sem sikerül megvalósítanunk. Minden emigráció álma az egység, valósága a megosztás. Szomorú ez, de igaz. A történelem, a második világháború alatti londoni emigráns kormányok és ma a közép és keleteurópai népek emigráns világa mind ezt bizonyítja. Ez érthető is: ideges, bizonytalan, gyökértelen emberekből primitívebb, érzékenyebb formában törnek elő a személyes ellentétek, mint egy rendezett társadalom polgáraiból. Sokan a multat nem tudják megbocsátani egymásnak, mások a jövő terveken vesznek össze. Meggyőződésünk azonban, hogy midennek dacára a borulátás is helytelen. Ha teljes nem is, de az eddiginél nagyobb egység bizonyára lesz az emigrációban, mert az októberi csodát, a magyar nép egységét és ennek a szellemét sokan minden bizonnyal most is szívükben hordozzák és majd megpróbálják külföldön is megvalósítani.

Az egységre való törekvésben különös szerep hárul az egyházakra. A magyar keresztyének egymást az utóbbi évek során mind jobban találták meg kisebb egyházi keretekben belül és azokon kívül is. Mi sem fontosabb mint hogy a magyarság egységének megtalálása során az egyházak mint összefogó és összetartó erő működjenek, annak szolgálatában Aki azt tanította, hogy szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.

Meg fogják érteni olvasóink, hogy minderre bárrá kívánunk mutatni, nem célunk e kérdésekben vitát indítani. Lapunk arra törekszik hogy a Krisztusban való egységet vallja, annak útját egyengesse és hogy krisztusi szellemenben forduljon kivétel nélkül mindenkihez és minden problémához, mert különben nem töltené be szerepét, hivatását. Ha ezeket a kérdéseket mégis felvetettük, az csak azért történt, mert fel akartuk hívni a figyelmet itt-ott esetleg felmerülő kérdésekre, mert szeretnők, ha minden magyar elgondolkoznék rajtuk és a „régí” és „új” menekültek közötti jóviszony kialakulását szívből szorgalmazná.

Emlékiratok a halottak házából

Ignotus Pál börtönnaplója

III

Mióta kint vagyok Angliában, — tehát körülbelül két hónap óta, amelyből azonban vagy három hetet Párisban töltöttem — leginkább azt kérdelek tőlem angol és francia barátaim, meg a magyar emigránsok is, hogy mit gondolok: miért „vallottunk” mi mindannyian? Helyesnek vélem-e pl. Koestler Arthur magyarázatát angolul Darkness At Noon, franciául Le Zéro et l'Infini c. világhírű regényében? Hiszem-e, hogy legalább a kommunistákat olyan rábeszéléssel, olyan párthűségi okokra való hivatkozással bírták rá a vallomástételre, mint amelyet ő ábrázol? Továbbá a nemkommunistákról szólva: hiszem-e hogy valóban valamilyen különös bódítószert alkalmaztak, pl. Mindszenti bíboros hercegprímás „megpuhítására”? Es így tovább.

Válaszom az, hogy nem találok egyetlen rövid formulát amellyel mindezt megmagyarázhatnám. Koestler leírását a kommunistákra, vagy volt kommunistákra alkalmazva kitűnőnek tartom, s pl. a Rajk-per úgynevezett vallomásainak megértéséhez ez bizonyára használható kulcsot szolgáltat, bár nem hiszem, hogy — legalább Magyarországon — lett volna olyan terheltje az úgynevezett titóista, trockista pereknek, aki annyira mentesült fizikai kínzások alól, mint a Koestler féle regény Rubacsovja. A rejtelmes bódítószerekben nem hiszek, már csak azért sem, mert voltak az A.V.H.-nak és a többi bolsevik politikai rendőrségnek sokkal hatásosabb és durvább „idegbénító” eszközei céljaik elérésére. Ami nevezetesen a hercegprímás ügyét illeti: ő részben kétségtelenül olyan dolgokat vallott be, amelyeket csak úgy tanácsolta az amerikaiaknak: ne adják vissza a magyar szent kornát a magyar kormánynak, hanem küldjék Rómába.

Hogy ez felségárulás-e vagy sem, az politikai megítélés dolga; a hercegprímás ezt mindenesetre bevallhatta különleges bódítószerek igénybevétele nélkül is. Ez nem jelenti, hogy nem vettek igénybe már az ő perében is nemtelen törvénytelen eszközöket. Hála egyrészt kihallgató tisztjeim fecsegő és henegező kedvének, másrészt pedig annak, hogy olyan volt kommunistákkal — úgynevezett Rajkosokkal — kerültem össze a börtönben, akik Mindszenti hercegprímás ügyének feltalálásában annakidején még tevékeny szerepet tölthettek be, a Mindszenti ügyről történetesen tudok egyet s mást ami a magyar közönség zöme előtt sem ismeretes.

Akkor börtönben voltam, amikor a Mindszenti-ügy egyik hivatalos irázzsakértője külföldre szökött és nyugati rádiókon át elmondta honfitársainak, hogy miképpen hamisították a primás bűnösségének bizonyítására szánt aktákat. Erről nem tudok többet, sőt talán kevesebbet, mint az akkori magyar rádióhallgatók. De tudom hogy amikor a Mindszenti féle tárgyalásról rádiófelvételeket készítettek, ezekből a ma már könnyen kezelhető technikai eszközökkel kihagytak olyan félmondatokat, amelyek a primás beismerő, vagy önvádoló megjegyzéseit enyhítették. Az sem derült ki természetesen e helyszíni tudósításokból, hogy a Mindszenti pör egyik vádlottja, Tóth László, a Nemzeti Ujság volt főszerkesztője vallomásában leleplezte, milyen módon csikartak ki belőle a politikai rendőrségen hamis vallomást. Tóth László egyébként azóta a börtönben meghalt.

Ha kihallgatóim szavának hitelt adhatok, Mindszenti primást nem verték meg, de egyéb eszközökkel őt is irtózatosan megkínították:

kényszerű álmatlanságra kárhoztatták, gúgoltatták és főképp olyan jelenetek rendezésével alázták meg, amelyeket legutóbbi rádióelőadásomban az A.V.H.-humor megnyilatkozásai-ként jellemeztem. Kétségtelen, hogy ezek is hozzájárultak idegállapotának megviseeléséhez. Beszéltem olyan fogolytársakkal, akik aránylag nagyobb kínzás és megpróbáltatás nélkül vészték át a kihallgatás időszakát. Az azóta elhunyt Bozsik Pál prépost, aki Mindszenti primásnak politikai híve volt s az ő bebörtönzése után Grósz érsek árnyékkormányának élén szerepelt, azt mondta nekem a kórházban, amikor egy ideig együtt feküdtünk, hogy a kihallgatás során semmi különös bánatomban nem volt része, inkább az ítélet után kínozták a börtönben. Ő bevallotta, hogy miniszterelnökjelöltje volt egy körnek, amely felkészült arra az esetre, ha a szovjet-uralom megbukik Magyarországon; ezzel a vallomással kihallgatói beérték s később az aránylag enyhe — mármint a Rákosi idők mértékéhez mérten enyhe — tíz éves fegyházzal büntették. Az igazsághoz mindössze azt toldották hogy összekötötték az ügyét szovjet katonák meggyilkolásának ügyével, melynek ahhoz semmi köze nem volt.

Az A.V.H. módszereinek példázására elmondanám itt egy olyan testvérpár esetét, amelyet — miért, miért nem — képtelenek voltak valamásra bírni. A két fivér közül én az egyiket személyesen ismertem, a másikat jól ismerték az Andrássy út 60-ban eltöltött napokból a politikai foglyok. Az egyik, Szűcs Miklós, egykor az emigráns londoni magyar kommunisták egyik vezére, másik, Szűcs Ernő, ennek fivére, Péter Gábor egykori helyettese volt a politikai rendőrségen.

Szűcs Miklós rádiómérnök volt, illegális kom-

Weöres sándor

Vonj Sugaradba

*Vonj sugaradba Istenem!
mint madár a fészkére, szállnék hozzád,
de látod, a rét örömei közt
elpattant a szárnyam csontja.
Végy kosaradba Istenem!
mint hal a horogra, szeltnék hozzád,
de látod, a gyűrűző mélynek
rám-tekeredett ezernyi hínárja.*

*Lelkemet mért áztatod
maró-lúgban évek óta,
ha sose végzel a mosással?
Kondéroóban a tüzes lé
minek fortyog körülöttem,
ha sohase puhulok meg?
Mit akarsz szőni belőlem,
ha mindig elmállok, mint a szecska?
Gonoszaid megtérnek, de hozzád
sose jön el a te országod.*

*Szívemet kétféle húzás tépi,
egyre lyukasabb, egyre zavartabb —
ládd-e, sokszor már azt sem tudom,
melyik a te horgod zsinegje
s melyik a mélység inda-köteléke.
Vonj hevesebben! ön erőmből
nem jutok én soha hozzád.*

munista, előbb Magyarországon, aztán Csehszlovákiában. A München utáni időkben Londonba került. Ott a kommunisták által irányított londoni Magyar Club titkára lett, majd a magyar követség égisze alatt működő magyar információs és sajtószolgálat vezetője és ugyanakkor a Szabad Nép londoni tudósítója. Amikor a háború után hazalátogatott, Budapest fivérével Szűcs Ernőnél lakott. Szűcs Ernő ugyancsak régi illegális kommunista volt, egykor Rákosi Mátyás zárvatársa.

A két fivér mindamellett nem egészen értett egyet. Szűcs Miklóson hithű kommunista léte is fogott kissé az angliai környezet — s ha ez bűnnek nevezhető — meg kell vallanom azt a bűnét, hogy igyekezett, amennyire az ő működési területén lehetséges volt, enyhíteni a sűrűdásokat a bolsevik vezetőség alatt álló Magyarország és a Labour vezetés alatt álló Anglia között. Lehet, ez a magatartása szűrt szemét a kommunista pártban; lehet hogy egyszerűen az a tény, hogy éveket Angliában töltött. Tény az, hogy miután 1949 tavaszán hazautazott Budapestre jelentéstételre, onnan nem eresztették vissza londoni állomáshelyére, hanem ott tartották. Mégpedig egy ideig jó állásban: a Technológiai Intézet igazgatójává nevezték ki.

Néhány hónappal a Rajk-per kipattanása után azonban elhatározott, hogy Szűcs Miklós az angol titkosszolgálat ügynöke. Elfogatására a parancsot maga a fivére, Szűcs Ernő ezredes, Péter Gábor helyettese adta ki.

„Hozzátok be azt a csavargót” ezt az utasítást adta tisztjeinek. Es behozták „azt a csavargót”. Szűcs Miklóst elvezették fagatni. Engem is fagattak róla meglehetősen sovány eredménnyel. Mint később megtudtam, Szűcs Miklós úgy vélte, hogyha elismeri a vádakat, akkor — különös tekintettel éppen családi kapcsolataira — nem menekülhet meg a haláltól. Ezért tagadott, tagadott...

Közben új fordulat történt. Szűcs Ernő A.V.H. ezredes, a hamis vádak egyik legfanatikusabb és legszorgalmasabb gyártója, valami okból összeveszett főnökével, Péter Gáborral. Alitól még ő is megszokta a hamis vádakat. De bármi legyen is az oka, tény, hogy Péter Gábor egy szép napon lefogatta. Es most őt is kezdték verni.

Mégpedig fivérével, Miklóssal együtt. Az A.V.H. azt akarta rásütetni, hogy Miklós fivérével együtt volt angol ágens, „az I.S.” kémje s hogy Miklóst már csak akkor szolgáltatta ki a hatóságnak — ez is a kedvelt A.V.H.-formula egyike volt —, amikor már nem tudta üzemeit leplezni. A két fivért elvitték az úgynevezett „lefolyóhoz”. Ez a lefolyó volt az, ahol elkocsonyásították savval az eltüntetésre szánt, agyonvert rabok tetemét, hogy azután lefolyassák őket a csatornán.

Szűcs Ernő egyik hű segédtszije megneszelte a dolgot. Lélekszakadva rohant Rákosi Mátyáshoz: „Rákosi elvtárs, oda vagyok, a Szűcs elvtársat a lefolyó felett verik...” zihálta. Rákosi szemmelhathatóan felindult: „Meg vannak örülve azok a emberek — kiáltotta —, azonnal rohanjon vissza, én pedig közben telefonálok nekik, hogy rögtön erresszék szabadon Szűcs Ernő elvtársat”.

A szerencsétlen visszaroht az Andrássy út 60-ba. „Te disznó, csirkefogó, te mertél ránk árulkodni?” így fogadták Péter Gábor legényei. Rákosi elvtárs, a nemzet bölcs vezére, ahogy akkor nevezni illett, kiszolgáltatta őt az A.V.H.-legények bosszújának. A két Szűcs fivért közben agyonverték s földi maradványaikat eltüntették a csatornában. E történet leglényegesebb részét — vagyis azt, hogy a két Szűcsöt vallatás közben az A.V.H. emberei agyonverték, — Non György legfőbb államügyész, akivel kiszabadulásom óta a politikai foglyok kiszabadítása érdekében többször tárgyaltam, személyesen megerősítette előttem.

Íme egy példa arról, hogy jártak azok, akik nem vallottak.

A magyar keresztényiség élete

Nehéz feladat ma, elvágva az otthontól, pontos képet alkotni magunknak mindarról, ami a Vasfüggöny tulsó oldalán lefolyik. Különösen nehéz belepillantanunk a keresztényi egyházak életébe.

Bármiként legyen is, a magyar forradalom a keresztényi egyházak életében sokmindent rendbehozott. A vezető állásokból eltűntek a rendszer kiszolgálói. A református egyházban ugyan névleg megmaradt Bereczky Albert, neki azonban kevés szava van. Betegsége miatt teljesen elvonultan él s az egyház jelenlegi legfontosabb vezető személye Muraközy Gyula. Ravasz László minden második vasárnap hirdeti az ígét Budapesten. A magyar kormány megengedte Ordass Lajos evangélikus püspöknek, hogy 6 társával ez év nyarán Amerikába menjen a Lutheránus Világszövetség gyűlésére. Péter János, Kádár Imre, Vető Lajos stb. eltűntek a protestáns egyházi életből. Míg az egyházi vezető testületek átszer-

vezése folyik, a gyülekezetek élete is megújulóban van. Különös lendületet vett az ifjúsági misszió, elsősorban éppen az ifjúság fokozódó érdeklődése következtében.

Mindezekkel az örömdetes tényekkel szemben azonban meg kell állapítanunk, hogy a rendszer az egyházakkal szemben a megfélemlítés fegyvereit alkalmazza. Nagyon sok lelkeszt letartóztatott s hosszabb vagy rövidebb idő után szabadon engedtek. A kommunista taktika jelenleg arra törekszik, hogy a reformátusokat elszigetelje mind a többi protestáns egyháztól mind az Egyházak Világtanácsától. Ezt a ténnyt a legkülönbözőbb nem-református forrásból származó hírek egyöntetűen megerősítik. Az Egyházak Világtanácsát többször támadták a magyar sajtóban, a református egyházat ért támadásokról nem is szólva.

A rendelkezésünkre álló adatok szerint a letartóztatások esősorban a református lelkészeket érintették, ami a protestáns egyházakat illeti. A római katolikus egyház hasonló terror-akcióknak van kitéve. A forradalom azonban ott is eltűntette a „kollaboránsokat”. Az úgynevezett Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 21/1957 (III. 24) számú rendeletével szabályozta a vallásoktatást az iskolákban az 1957/58-as tanévtől kezdődően. A rendelet ki-

mondja, hogy a vallásoktatás fakultatív, tehát nem kötelező. A rendelet előírja, hogy a törvény szigorával kell fellépni mindazokkal szemben, akik a vallásoktatást a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi vagy gazdasági rendje ellen politikai célokra használják fel, erőszakkal, fenyegetéssel vagy megtévesztéssel a vallásoktatáson való részvételre vagy részt nem vételre vonatkozó elhatározást befolyásolni törekszenek, s erőszakkal vagy fenyegetéssel akadályozzák a vallásoktatást illetve az abban való részvételt. A vallásoktatásra való beiratkozásnál a szülők valamelyikének vagy a gyámnak meg kell jelennie. A vallásoktatás az iskolaév kezdetétől annak végéig tart. — Mint láthatjuk, a rendeletben felfedezhetünk bizonyos enyhülést; tekintettel azonban arra, hogy a fenti rendelkezéseket a legkülönfélébb módon lehet magyarázni, előbb meg kell várnunk, mire fog mindez vezetni a gyakorlatban. Félő, hogy a vallásellenes terror ezt a rendeletet is úgy fogja felhasználni, ahogy neki tetszik.

A holnap Isten kezében van. Mi pedig imáinkkal kísérjük mindazokat, akik odahaza — bármilyen egyházban is — Jézus Krisztust kívánják szolgálni, az elnyomás minden borzalma közepette.

SZÍNHÁZ

OTHELLO

A bécsi Burgszínház vendégjátéka Münchenben

A müncheni Residenztheater pénztárát egy héttel a bemutató előtt, reggeli tíz órákor nyitották ki, a Burgszínház vendégjátékára. Aki csak ekkorra ment oda jegyért, bizonyos hogy már egy darabot se kapott. Reggel hét órákor kezdtek gyülekezni az emberek a színház előtti téren, fél kilenc körül az egyik portás sorszájegyeket kezdett osztogatni, amelyeket aztán a pénztárnál később beváltak. Fejkendő parasztasszonyok, fiatal diákok, szakállas professzorok tülekedtek az Othello-előadás jegyeiért, akárcsak valami árverésen.

Erdemes egy kicsit elgondolkozni azon, hogy ma, a mozi Cinemascope-csodái vagy a távolbalató egyre növekvő népszerűsége korában, vajjon mi tartja még mindig ébren az érdeklődést az emberekben, a nagytűvel írt Színház iránt?

A Burgszínház igazgatója így felel erre a kérdésre: „Unser Zeitalter der Technik wird das Theater zum Geist der Seele zurückführen und den Ausgleich bilden, zwischen den Strömungen, die uns heute manchmal an einem Leben im Geist verzweifeln lassen möchten”. Igen, az ábrázolóművészetek közül mindig a színház volt az, amelyik ébrentartotta a Szellem lobogását, amely az időtálló Gondolatot közvetítette késő évszázadok nemzedékei felé. Visszaemlékszem diákkoromra. Moziba „csak úgy elment az ember”, de ha színházi előadás várt ránk, mindig feketébe öltöztünk, mintha valami különös, ünnepélyes szertartásra készülődünk volna.

A színház általános vonzóerején kívül a bécsi Burgtheater hírneve az, amely úgy megmozgatta a müncheni közönséget. A Burgtheater, a németnyelvű színpadok leghíresebbike s tán legkitűnőbbje, fogalom a világ színpadtörténelmében. Talán nem érdektelen rövid viszapillantást vetnünk a múltjára.

A Burgszínházat II. József alapította 1776-ban. Legfőbb célja az volt, hogy megtörje vele az olasz opera és a francia színjáték egyeduralmát a bécsi udvarban, s hogy a németnyelvű drámát, — amely szígyenkezve bujdosott a bécsi külvárosokban — méltó helyhez juttassa. Laube és Schreyvogel voltak a leghíresebb igazgatói. Ok fogalmazták meg azt a programot, amely a Burgszínházat minden időkre elismertté tette: az igazi Nagy Világszínház programját, ahol a halhatatlan klasszikusok mellett az öt világrész színpadának minden jelentősebb műve helyet kap.

1888-ban a Burgszínház elhagyta régi épületét, amely a Michaelerplatz barokk palotái közé, szűkös helyre volt beszorítva, és kiköltözött a Ringre. Új épülete a második világháború alatt kiégett. A társulat, rendíthetetlen hittel, két másik színházban játszott tovább. „Az, ami a Burgszínház lényegét adja” — mondták — „független mindenféle helyiségtől. Ott elvendik meg, ahol épp játszanak a színészei” 1955 őszén, amikor az újjáépítés befejeződött, Europa egyik legmodernebbül felszerelt, leghatalmasabb színpadát adták át rendelkezésükre.

Legutóljára de nem utolsóként kell megemlíteni még valakit, aki a müncheni vendégjáték sikeréhez döntően hozzájárult: Shakespeare. Vajjon mi lehet az ő titka? Hadd idézzem itt, feleletül, az „Othello” rendezőjét, Joseph Glücksmannnt: „Valahányszor látjuk vagy olvassuk, újra megnézzük és újra elolvassuk Shakespeare darabjait: újabb meg újabb kapuk tárulnak ki bennünk a Végtelen felé...”

Ami a darabot illeti, az „Othello” Shakespeare dramaturgiailag legtisztábban felépített, legzseniálisabb műve. Minden jelenetben csak annyi történik, amennyi a legszükségesebb a cselekmény továbbviteléhez, a féltékenység drámájának kibontásához. Minden mozzanat egy óraszerkezet fogaskerekeinek pontosságával illeszkedik össze.

A Burgszínház híres művésze, Ewald Balsler, kiválóan alakította a címszerepet. Bármilyen ellentmondásnak tűnjék is: Othello nem féltékeny típus. Belé csak befecskendezik a féltékenységet, mint valami mérget s ő nem tudja önmagában ezt az ismeretlen mérget leküzdeni. Balsler nagyszerűen hozta a fekete emberfajta primitíviségét is. Amikor megtudta, hogy hosszabb időt tölthet imádott feleségével, megcsúfolva katonai rangját s önnön méltóságát: két bakugrást csinált s kurjantott egyet hozzá, mint valami síheder. Balsler méltó művészi partnerének bizonyult Albin Skoda, Jágó szerepében. Végre nem csupán egy kénkövet fújó Jágót láttunk magunk előtt, akiből sugárzik a sátáni gonoszság, hanem egy nihetetlenül éleseszű, szellemes, vidám olasz, aki a mulatságot, tréfát se veti meg: a teljes életet éli, önnön végzetének törvényei szerint. Desdemona Káthe Gold alakította, sok mértéktartással és finomsággal. Egy nagy színész-kultúra fegyelme kell ahhoz, hogy kirívó színek, kitérések nélkül elhíhetővé tegye a vidám

és hűséges kis madár, Desdemona fokról-fokra összeroppanó sorsát. A hölgyek általában nagyon kitétek magukért. Emilia szerepében Liselotte Schreiner és Bianca szerepében Angelika Hauff két kiváló alakítással lepte meg a közönséget. Mozdásuk, hangszínük, hirtelen szemvillanásaik, mind remekül beillesztettek Cyprus reménnyel és veszéllyel teli légkörébe. Az egész együttesben egyedül az apa, Heinz Moog alakítása nem volt kielégítő. A szerep sokkal többet rejt magában, mint amit ez az érzés nélkül hangoskodó színész megszólaltatott.

Az előadást, végtelenségig leegyszerűsített, a primitív Shakespeare-színpadra emlékeztető díszletek között játszották le. A rendező nem akarta, hogy díszletváltozások miatt a dráma lüktetően emelkedő feszültsége egy pillanatra is alább hagyjon. A szöveget s a remek alakításokat tekintve felesleges is lett volna színpompás díszletekkel elkápráztatni a közönséget.

Mindent egybevetve: a Burgszínház müncheni vendégjátéka nagy kulturális élmény volt. Azok, akik szitáló esőben már reggel hétkor ott topogtak a pénztár előtt, nem csalódtak....

Konkoly Miklós

Aldozócsütörtök

Mikor azért azok (t. i. a tanítványok) egybegyűltek, megkérdezték őt, mondván: Uram, avagy nem ez időben állítod-e helyre az országot Izraelnek?

Monda pedig nekik: Nem a ti dolgotok tudni az időket vagy alkalmakat, melyeket az Atya a maga hatalmába helyeztetett.

Hanem veszték erőt, minekutána a Szent Lélek eljő reátok: és lesztek nékem tanúim úgy Jeruzsálemben, mint az egész Júdeában és Samáriában és a földnek mind végső határáig.

Es mikor ezeket mondotta, az ő láttokra jelemlteték és felhő fogá el őt szeméik elől.

Ap. Csel. 1 : 6—9.

De Ruyter tengernagy emlékezete

Debrecenben, az Alföld szívében, a kálvinista Rómában áll egy oszlop annak a holland tengeri hősnek és hadvezérnek az emlékére, aki 1676 február 11-én 26 magyar lelkészt szabadított ki gályarabságból, ahova ők hitükhöz való ragaszkodásuk miatt kerültek. A gályarabok története ismert minden magyar előtt. Szabadítójuk születésének 350 éves évfordulóját ez évben ünnepli nem csak egész Hollandia, és mindazok, akik a tengeri stratégia történetét tanulmányozzák szerte a világon, hanem mi magyarok is. Születése évfordulóján közöljük azon levele néhány részletének magyar fordítását, melyben vejenek és leányának leírta, miként szabadította ki a magyar gályarabokat.

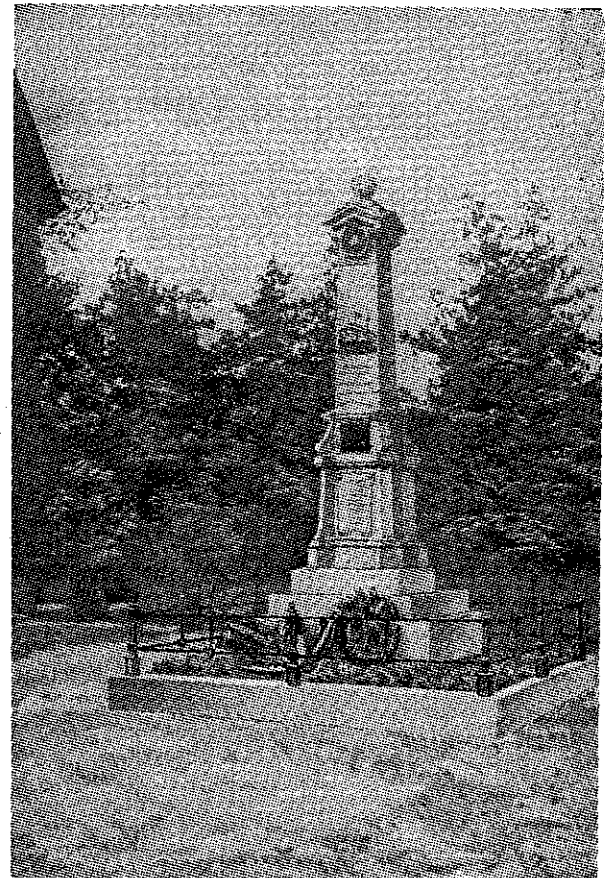
Erdemes Soomer Fiam Uram és Leányom.

(A hajók) utastást (hozta) számomra O Fenségetől, az Orániai Herceg Urtól, hogy én még maradjak az ország flottájával ezen a tájon egy ideig, közelebbi intézkedésig, mire én a... flottával az irányt rögtön Nápolynak vettem, hogy ott magunkat szükségessé ellássuk és e hó 10-én az öböl elé szerencsésen megérkeztünk, miként előző küldeményemben említettem. E hó 11-én megérkezésünk alkalmával való azonnali kérelmünkre a rab magyar prédikátorok, számszerint 26-an az Al-Király úr által rabszolgái gályarabságukból szabadon bocsáttattak, s amennyiben ez az

alkalom nem adódott volna, úgy hiszem, hogy e szegény raboknak életük egész idejét e rabszolgaságban kellett volna befejezniök, s ugyanezek egyuttal hozzánk a fedélzetre kerültek, külsőre nagyon szegényesen és nyomorúságosan, megtépzottakként és testükön úgyszólván ruha nélkül, általában hasonlatosan a rabszolgákhoz, akik a gályákon ülve dolgoznak.

En azonnal az ország hajóira osztottam őket szét, utasítva a tiszteket és kapitányokat, hogy az említett prédikátorokat kajütjükben lássák vendégül, mikép az Hivatalukat és tekintélyüket megilleti és emellett ruhával és mindennel elláttattak és számukra ruhák készítették. Szabad választásukra biztam, hogy az ország hajóin kívánnak maradni, vagy esetleg valamilyen jobb lehetőséget tudnak kigondolni, hogy hazájukba biztonságba visszatérhessenek, hogy ebben aképen határozni szíveskedjenek, amikép az nekik legjobban és legcélszerűbbnek tetszik. Számomra szívből örvendetes, hogy e foglyokat ekép a rabszolgaságból kihozhattuk. A mai napon az ország hajóival javarészt készek vagyunk és mindennel ellátva, bízom a holnap innen való elvitorlázásban, s irányunkat Melaconak vesszük, hogy további parancsainkat megkapjuk.

Írva az ország „d'Eendraght” hajóján, horonyozóban Nápoly öblében 1676. február 18-án. (Bóné Gyula fordításából.)

A debreceni de Ruyter emlékoszlop

FILM

Baby Doll

Akárcsak az irodalomban a jó író, a film-művészetben is arról lehet felismerni a nagy rendezőt, hogy minden sokoldalúsága ellenére stílusa végső fokon egységes. Ervényes ez minden nagy élő rendezőre, a mosolygó de Sicára, Fellinire, a mindennapi élet költőjére, a kegyetlen Crouzottra, a szigorú Reedre, az ész izgalmait pontosan adagoló, intellektuális Hitchcockra és nem kevésbé Amerika Charlie Chaplin után talán legnagyobb rendezőjére, Elia Kazanra, a sötét szenvedélyek énekesére. Elia Kazan minden új filmje eseményszámba megy; a rendszeresebb nyugateurópai mozilátogató emlékszik még az utóbbi évek filmsikeréi között a Kazan filmekre: Gentleman's Agreement, A Steetcar Named Desire, Viva Zapata, On the Waterfront, East of Eden. Mennyi különbség és mégis milyen egység! Baby Doll-t, legújabb filmjét Európában megelőzte hírneve. Spellmann new-yorki bíboros u.i. élesen kikelt a film ellen és megbélyegezte erkölcsstelenségét. A katolikus egyházfőnek annyiban bizonyára igaza volt hogy az egész filmet áthatja egy önmagát és célját kereső erotika; talán az is igaz, hogy rejtett szenvedélyek zavarosabbak és veszélyesebbek a nyílt és éppen ezért lokalizálható szenvedélyeknél. Kérdés azonban, hogy az utóbbi időben már futószalagon gyártott francia éjjeli mulatófilmek és az amerikai gangster filmek, melyek az olcsó női testet és a revolvermorált dicsőítik, nem jóval ártalmasabbak-e a közérkölcse szempontjából ennél a művészi alkotásnál.

A „Baby Doll” Tennessee Williams színdarabjának filmváltozata. Két motívum forr benne össze sokszor elválaszthatatlan egységgé: két férfi harca egy nőért és ugyanakkor a két férfi bosszúvágya, egymás elleni harca, melynek végül a nő is áldozatul esik. E három főszereplő (Caroll Baker, Carl Malden és Elia Wallach) rendkívüli játéka sokban hozzájárul a film sikeréhez. Művészi szempontból azonban talán jelentősebb az a nagyszerű munka, amit a rendező végzett. Mintha egy klasszikus tragédiát látnánk a vásznon: a három főszereplő mellett Baby Doll nagynénje

és Vacarro titkárja töltik be a klasszikus tanácsadók és bohócok előírt, kimért szerepét. A vásznon csak két nap eseményeit látjuk és a néző végig érzi a feszültséget, átéli a sötét, lázongó és prédaéhes szenvedélyeket. A hol éles árnyékkal, hol majdnem elmosódó szürke foltokkal dolgozó kamera, valamint a zene helyesen, azaz ijesztően festik alá a film költői dimenzióját.

Nem véletlenül használom a dimenzió szót. A Kazan filmeknek külön dimenziója van. Egy jó „neorealista” film érzelmeinket, egy jó detektívfilm értelmi képességeinket érinti, azokkal játszik. Itt viszont állandóan az ismert és ismeretlen világ határán mozgunk, nem az olcsó jelképek és mesék, hanem, az emberi lélek világában, beteges vagy egészséges, de mindig vad és kifürkészhetetlen, költészetbe és végzetes tragédiába menekülő érzelmek, szenvedélyek világában. Ezért szeretik, ezért támadják sokan Kazant; mind nagyságát, mind naív hibáit ezzel kell magyarázni.

K. V. S.

Niemöller német lelkész látogatást tett Lengyelországban. Jelentése szerint Lengyelországban kb. 200.000 protestáns él. A lelkész száma 106, akik a Chylice-i Keresztyén Teológiai Akadémián nyerik kiképzésüket, Varsó mellett. Jelenleg 60 teológiai hallgató tanul itt, protestánsok és ókatolikusok, közöttük 8 nő.

Fokváros (Délafrika) nemrég elhunyt anglikán érseke Dr. Geoffrey Clayton a következő végrendeletet hagyta hátra: „Testemet olyan helyen kell eltemetni, ahol a különböző fajok között nem tesznek kivételt és nem olyan temetőben, ahova csak fehéreket temethetnek.”

Londonban megalakult március 15.-én a nemzetközi Pen Club támogatásával a Magyar Írószövetség Külföldön. Miután Budapesten a magyar Írószövetséget feloszlatták, a Magyar Írószövetség Külföldön köteletségének tartja az elhallgatott magyar írók munkáját a lehetőségekhez képest folytatni. A Magyar Írószövetség külföldön újból megindítja Faludy György szerkesztésében az odahaza betiltott Irodalmi Újságot.

A héttagú vezetőség tagjai: Cs. Szabó László, Faludy György, Horváth Béla, Ignó Pál (elnök), Kovács Imre, Pálóczy Horváth György (titkár) és Szabó Zoltán.

A skandináviai ökumenikus folyóirat „Kristen Gemenskap” szerkesztője, a svéd Dean Nils Karlström vezércikkben foglalkozott a vasfüggöny mögött élő egyházakkal való kapcsolatok kérdésével. Többek között ezeket írja: „Roppant fontos, hogy a keleteurópai egyházak ne maradjanak magukra, hanem mindig érezzék, hogy az egyetemes keresztyén közösség tagjai. A nyugati egyházakkal való kapcsolat során pontos képet kaphatnak a külföldi országok valóságos helyzetéről, amelyről gyakran felületesen vagy tévesen vannak tájékoztatva. — A jelenlegi helyzetben egyik főcélunk kell hogy legyen Magyarországnak kétségbeesett küzdelmében való támogatása minden lehető eszközzel. Magyarország a szabadságért és az emberi jogokért küzd. Magyarország ügye ezért a mi ügyünk.”

jöjjetek

Keresztyén havi lap.

Kiadja

az Admiraal de Ruyter Fonds

Szerkesztőbizottság:

íj. Kibédi Varga Sándor, Tóth Miklós, Tüski István, Végh József.

Szerkesztőség:

Amsterdam, Keizersgracht 232, Hollandia

Evi előfizetési díj: Anglia: 4,— sh., Ausztria: 15,— Sch., Belgium és Luxemburg: 25,— fr., Franciaország: 200.— fr., Hollandia: 2,— gld., Németország: 2,— DM., Svájc: 2,50 fr., Svédország: 3,— Kr.

Félévi előfizetési díj a fenti összegek fele.

A terjesztéssel és kiadással kapcsolatos kérdésekben kedves olvasóink szíveskedjenek egyelőre a legközelebbi magyar református lelkész hivatalához fordulni.

Hollandiai kiadóhivatal:

Rijswijk., Lindelaan 87.

Előfizetési díjak Hollandiában az Admiraal de Ruyter Fonds csekk számlájára (316430, Utrecht) fizetendők.

Kérjük olvasóinkat, közöljék előfizetésüket levelezőlapon a kiadóhivatallal is.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza.